

Ochrona prawna walorów turystycznych

Cz. I. Pojęcie walorów turystycznych, ich zagrożenia i kierunki ochrony

Na turystykę można spoglądać z wielu punktów widzenia. Jest ona zjawiskiem społecznym i kulturowym, jest także niezwykle ważnym działem gospodarki, którego znaczenie stale rośnie. Uprawianie i organizowanie turystyki pociąga za sobą istotne implikacje prawne. O znaczeniu turystyki świadczy chociażby bardzo już bogata literatura turystyczna, nie tylko ogólna [2-5], lecz także prawnicza [2]. Jednakże autorzy piszący o prawie turystycznym dość marginesowo traktują zagadnienia powstające „na styku” turystyki i ochrony przyrody, a szerzej ochrony środowiska. Przed kilkunastu laty problematyce tej poświęciłem osobną monografię [6], która jest już niemal całkowicie zdezaktualizowana wobec kilkakrotnych poważnych zmian stanu prawnego.

Chciałbym powrócić do tych zagadnień i przedstawić je w świetle dziś obowiązujących przepisów ochronnych. Myślę bowiem, że ochrona walorów turystycznych, w tym ich ochrona prawna, jest ochroną podstaw turystyki. Jeśli nie będzie walorów przyciągających turystów, to nie będzie turystyki, co jest wystarczająco oczywiste, aby się nad tym dalej nie rozwodzić. Problematykę ochrony prawnej walorów turystycznych podejmuję w otwieranym w tym numerze cyklu artykułów pod wspólnym tytułem „Ochrona prawna walorów turystycznych”. Zaczynam od wyjaśnienia niektórych pojęć, które będą się przewijać przez cały cykl.

Pojęcie turystyki

Punktem wyjścia do dalszych rozważań jest samo pojęcie turystyki. Według zasługującej już na miano klasycznej definicji Hunzikera i Krapfa, turystyka jest to zespół stosunków i zjawisk, które wynikają z podróży i pobytu osób przyjezdnych, o ile nie następuje w związku z tym osiedlenie i podjęcie działalności zarobkowej [7]. Współczesne definicje turystyki są znacznie bardziej rozbudowane. W kontekście analizowanych zagadnień można posługiwać się zdroworozsądkowym, potocznym rozumieniem turystyki jako zbiorowych lub indywidualnych wyjazdów poza miejsce stałego zamieszkania oraz wędrowki po z reguły obcym terenie w celach poznawczych, wypoczynkowych i innych [2, s. 19].

Podstawowym aktem prawnym dotyczącym turystyki jest ustawa z 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz.U. 2004 Nr 223, poz. 2268 ze zm.). Ustawa ta zawiera dwie definicje przydatne do rozważań o samym pojęciu turystyki. Mianowicie:

- w art. 3 pkt 9 definiuje **turystę** jako osobę, która podróżuje poza swoim stałym miejscem pobytu na okres nieprzekraczający 12 miesięcy, dla której celem podróży nie jest podjęcie stałej

pracy w odwiedzanej miejscowości i która korzysta z noclegu przynajmniej przez jedną noc,

- w art. 3 pkt 10 definiuje **odwiedzającego** jako osobę, która podróżuje poza swoim stałym miejscem pobytu, dla której celem podróży nie jest podjęcie stałej pracy w odwiedzanej miejscowości oraz niekorzystającą z noclegu.

Kryterium rozróżnienia między turystą a odwiedzającym jest korzystanie bądź niekorzystanie z noclegu. Zapewne jest to kryterium istotne ze względu na organizację usług turystycznych, ale z punktu widzenia ochrony walorów turystycznych nie ma ono żadnego znaczenia, dlatego w dalszych rozważaniach konsekwentnie uznaję odwiedzającego także za turystę.

Pod koniec lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia Olaf Rogalewski wyróżnił trzy rodzaje turystyki:

- 1) wypoczynkową uprawianą w celu regeneracji sił fizycznych i psychicznych,
- 2) krajoznawczą uprawianą w celu rozszerzenia i pogłębienia, chociażby w małym stopniu, znajomości świata,
- 3) specjalistyczną (kwalifikowaną) w celu uprawiania niektórych zamiłowań wymagających specjalistycznych umiejętności i odpowiedniego sprzętu oraz posiadania specjalnych uprawnień formalnych, np. wędkarstwo, myślistwo, żeglarstwo, turystyka motorowodna, taternictwo [8].

Niekiedy za punkt wyjścia brano pojęcie **rekreacji** definiując ją jako wypoczynek połączony z rozrywką, odbywający się w czasie wolnym i umożliwiający rozwój, utrzymanie bądź odnowę sił człowieka oraz wzbogacanie jego osobowości. Tak pojętą rekreację dzielono na: 1) turystykę krajoznawczą, 2) wczasy, 3) lecznictwo uzdrowiskowe – z podkreśleniem, że każda odmiana turystyki może być wypoczynkiem (zwłaszcza psychicznym), ale na pewno nie każdy wypoczynek można nazwać turystyką [9]. Myślę, że z punktu widzenia ochrony walorów turystycznych zarówno rekreację, jak i lecznictwo uzdrowiskowe należy włączyć do pojęcia najszerzej rozumianej turystyki.

We współczesnej literaturze turystycznej [1, s. 19–88] przeprowadza się liczne skomplikowane **podziały turystyki** ze względu na różne kryteria. Istotne znaczenie poznawcze ma wyróżnienie następujących osiemnastu rodzajów turystyki: krajoznawczej, kwalifikowanej, zdrowotnej, motywacyjnej, biznesowej, kongresowej, morskiej, etnicznej, polonijnej, socjalnej, alternatywnej, religijno-pielgrzymkowej, kulturalnej, lokalnej, wiejskiej, weekendowej, miejskiej, zrównoważonej.

W związku z koniecznością ochrony środowiska, która dziś kieruje się zasadą rozwoju zrównoważonego¹⁾ w literaturze pojawiło się pojęcie **turystyki zrównoważonej** zwanej niekiedy **ekoturystyką**.

¹⁾ W prawie polskim to połączenie ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju znalazło wyraz w art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Według międzynarodowych organizacji turystycznych taka turystyka powinna kierować się następującymi zasadami.

1. Turystyka powinna propagować zdrowy i produktywny tryb życia w harmonii z przyrodą, zbliżać do siebie ludzi różnych narodowości, kreować otwartość i tolerancję.
2. Rozwój turystyki ma przyczyniać się do zachowania zasobów przyrody oraz ochrony rdzennej kultury społeczności lokalnych.
3. Rozwój turystyki w regionach powinien dokonywać się przy udziale ludności miejscowej począwszy od etapu planowania, powinien też kreować nowe źródła dochodów miejscowej ludności.
4. Działalność usługowa i produkcyjna w branży turystycznej powinna zmierzać do zmniejszenia ilości odpadów oraz oszczędności energii i wody, eliminować z użycia substancje niebezpieczne dla środowiska, stymulować personel, klientów i społeczności lokalne do zachowań proekologicznych.
5. Poszczególne kraje powinny kierować się polityką otwartego systemu rynkowego w turystyce [10].

Łatwo dostrzec, że koncepcja turystyki zrównoważonej czy ekoturystyki najściślej koresponduje z ochroną prawną walorów turystycznych.

Pojęcie walorów turystycznych

W geografii turystyki [11] w odniesieniu do turystycznych jednostek przestrzennych używa się najczęściej określeń: region (rejon) turystyczny, miejscowość turystyczna i szlak turystyczny. Pod pojęciem *regionu turystycznego* rozumie się na ogół obszar o wysokich walorach turystycznych, na którym koncentruje się ruch turystyczny. *Miejscowość turystyczna* to z kolei jednostka osadnicza, która ze względu na walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjną stanowi punkt docelowy lub etapowy migracji turystycznych. Wreszcie *szlak turystyczny* (pieszy, kolarski, motorowy, wodny, narciarski) to droga lub ścieżka prowadząca przez atrakcyjne obszary, miejscowości i obiekty turystyczne, przystosowana do potrzeb określonych form wędrowek turystycznych. Już z tych określeń wynika, że kwestią kluczową są walory turystyczne.

Przez *walory turystyczne* rejonów, miejscowości, szlaków i obiektów turystycznych rozumie się specyficzne elementy i cechy środowiska geograficznego lub specyficzne przejawy działalności człowieka, przyciągające turystów. Tak pojęte walory turystyczne dzieli się na wypoczynkowe, krajoznawcze i specjalistyczne²⁾.

Podstawowymi *walorami wypoczynkowymi* w lecie są: słońce, czyste powietrze, woda, a uzupełniającymi urozmaicone ukształtowanie terenu oraz bogata i piękna szata roślinna. W zimie podstawowymi walorami wypoczynkowymi są pokrywa śnieżna, czyste powietrze oraz ukształtowanie terenu umożliwiające uprawianie narciarstwa typu górskiego, a uzupełniającymi słońce i walory widokowe krajobrazu.

Do *walorów krajoznawczych* zalicza się:

- walory środowiska przyrodniczego (charakterystyczne zespoły krajobrazowe i osobliwości przyrody),

²⁾ Koncepcję i podział walorów turystycznych przyjmuję za [8], s. 7 i 13-25

- walory tradycyjnej kultury ludowej (folklor, obrzędy ludowe, dzieła sztuki ludowej plastycznej, relikty ludowej kultury materialnej),
- walory dóbr kultury (zabytki budownictwa, sztuk plastycznych, kultury materialnej, pamiątki historyczne),
- walory współczesnych osiągnięć człowieka (charakterystyczne obiekty i przejawy współczesnych osiągnięć człowieka).

Walorami specjalistycznymi są te cechy i elementy środowiska przyrodniczego, które umożliwiają uprawianie poszczególnych typów turystyki specjalistycznej. Walory te występują z reguły na terenach mających również walory wypoczynkowe i krajoznawcze. Do walorów specjalistycznych zalicza się:

- walory wędkarskie, którymi odznaczają się jeziora i rzeki bogate w ryby,
- walory myśliwskie w regionach, w których mieszczą się obwody łowieckie zasobne w zwierzynę łowną,
- walory żeglarskie i motorowe wód morskich i śródlądowych nadających się do uprawiania turystyki żeglarskiej i motorowodnej,
- walory taternickie (alpinistyczne) w partiach górskich o charakterze skalistym i wysokogórskim,
- walory turystyki jeździeckiej, którymi dysponują stadniny posiadające konie wierzchowe, personel i odpowiednie urządzenia.

W nowszej literaturze turystycznej przyjmuje się nieco inną konwencję terminologiczną. Używa się przede wszystkim pojęcia *dóbr turystycznych*, a przez dobro turystyczne proponuje się rozumieć dobro lub zespół dóbr danych przez naturę, historię lub wytworzonych przez działalność ludzką, na które występuje popyt turystyczny. W strukturze dóbr turystycznych wyróżnia się dobra naturalne i produkty pracy ludzkiej. Do *naturalnych dóbr turystycznych* zalicza się miejsca o specyficznym klimacie, tereny górskie, wybrzeże morskie, plaże, kąpieliska, miejsca lokalizacji źródeł mineralnych itp. Dobra turystyczne w postaci *produktów pracy ludzkiej* są wynikiem działalności człowieka ukierunkowanej wyłącznie na potrzeby turystyczne albo niezwiązanej bezpośrednio z tymi potrzebami [1, s. 105]. Dopiero na tym tle przeprowadza się kolejny podział na podstawowe i komplementarne dobra turystyczne.

Mianem *walorów turystycznych* określa się *podstawowe dobra turystyczne*, które z kolei dzieli się na naturalne i antropologiczne. Wśród *naturalnych walorów turystycznych* wymienia się klimat, ukształtowanie powierzchni i bogactwa naturalne. Szczegółową listę tych walorów tworzą elementy:

- litosfery (rzeźba terenu, osobliwości geologiczne),
- atmosfery (jakość powietrza, pokrywa śnieżna, temperatura),
- hydrosfery (rzeki, potoki, jeziora, zbiorniki wodne, morza, źródła mineralne),
- pokrywy glebowej (pustynie),
- szaty roślinnej (lasy, osobliwości flory),
- świata zwierzęcego (ryby, ptaki, chronione gatunki fauny, zwierzyna łowna),
- krajobrazu naturalnego (konglomeraty wymienionych elementów walorów turystycznych o wysokich wartościach estetycznych) [1, s. 104-105].

Walory turystyczne środowiska antropologicznego dzieli się na historyczne i współczesne. Do **walorów historycznych** zalicza się miejsca historyczne związane ze znaczącymi wydarzeniami i wybitnymi ludźmi, dzieła architektury, urbanistyki oraz techniki i ich zespoły, stanowiska archeologiczne i zbiory muzealne, miejsca kultu religijnego. W grupie **walorów współczesnych** zwraca się uwagę m.in. na wybitne dzieła gospodarcze (np. nowe miasta), interesujące obiekty przemysłowe, dzieła techniki komunikacyjnej, wielkie budowle wodne, wybitne dzieła architektury miejskiej, interesujące obiekty współczesnej kultury (teatry, galerie, wystawy), wielkie centra handlowe i ośrodki rozrywkowe [1, s. 105].

Poza walorami turystycznymi umieszcza się **komplementarne dobra turystyczne**, czyli **infrastrukturę turystyczną** z dalszym podziałem na **infrastrukturę techniczną**: drogi, szlaki turystyczne, górskie kolejki linowe, wyciągi narciarskie, lotniska turystyczne, żeglugę turystyczną, specjalistyczne urządzenia obiektów uzdrowiskowych, sieć hotelowa, sieć zakładów gastronomicznych itp. oraz **infrastrukturę społeczną**: biura turystyczne, obiekty sportowe i wypoczynkowe, urządzenia rozrywkowe, informacja turystyczna itp. [1, s. 105-106] Problematyką infrastruktury turystycznej nie będę się szczegółowo zajmował, aczkolwiek należy mieć na uwadze to, że techniczna infrastruktura turystyczna może wpływać na ochronę walorów turystycznych, zarówno pozytywnie, jak i negatywnie. Z tego punktu widzenia wymaga ona uwzględnienia w dalszych rozważaniach.

Walory turystyczne w siatce pojęć prawnych

Pojęcie walorów turystycznych nie jest pojęciem prawnym w tym znaczeniu, że nie jest używane w języku aktów prawnych. Niewątpliwie natomiast jest pojęciem prawniczym używanym w naukach prawnych. Pojęcie walorów turystycznych da się umieścić w ramach licznych obowiązujących aktów normatywnych, z których pięć można uznać za najistotniejsze. Są to:

- 1) ustawa z 27 marca 2003 o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717 ze zm.),
- 2) ustawa z 27 kwietnia 2001 Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2006 Nr 129, poz. 902 ze zm.),
- 3) ustawa z 16 kwietnia 2004 o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 92, poz. 880 ze zm.),
- 4) ustawa z 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.),
- 5) ustawa z 28 lipca 2005 o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U. Nr 167, poz. 1399).

Przyjmując, że turystyka jest zjawiskiem przestrzennym, punktu wyjścia należałoby szukać w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Art. 2 ust. 2 tej ustawy stanowi, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza:

- walory architektoniczne i krajobrazowe (pkt 2),
- wymagania ochrony środowiska, w tym gospodarowania wodami i ochrony gruntów rolnych i leśnych (pkt 3),
- wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Walory architektoniczne i krajobrazowe, należycie chronione środowisko, dziedzictwo kulturowe i zabytki to bezspornie jednocześnie walory turystyczne. Art. 2 pkt 10 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym zawiera odrębną definicję **dóbr kultury współczesnej**, przez które należy rozumieć niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna. Tak rozumiane dobra kultury współczesnej są niewątpliwie także walorami turystycznymi.

Prawo ochrony środowiska w art. 3 pkt 39 definiuje **środowisko** jako ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, powietrze, krajobraz, klimat oraz pozostałe elementy różnorodności biologicznej, a także wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami. Co najmniej dwa komponenty środowiska, krajobraz i klimat, są zaliczane do istotnych walorów turystycznych.

W ustawie o ochronie przyrody znajdujemy definicję **walorów krajobrazowych**, przez które art. 5 pkt 23 nakazuje rozumieć wartości ekologiczne, estetyczne lub kulturowe obszaru oraz związane z nim rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka. Wprawdzie przesadą byłoby utrzymywanie, że pojęcia walorów turystycznych i walorów krajobrazowych to synonimy, ale nie ulega wątpliwości, że każdy obszar o walorach krajobrazowych ma tym samym walory turystyczne.

W ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami znajduje się kilka istotnych dla badanych zagadnień definicji, w tym:

- art. 3 pkt 1 określa **zabytek** jako nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- art. 3 pkt 14 określa **krajobraz kulturowy** jako przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Zarówno zabytki, chronione wraz z otoczeniem, jak i krajobrazy kulturowe przedstawiają jednocześnie walory turystyczne.

Wreszcie ustawa uzdrowiskowa definiując w art. 2 pkt 6 strefy ochronne jako części obszaru uzdrowiska albo ochrony uzdrowiskowej, określone w statucie uzdrowiska, wyliczając przedmioty ochrony umieszcza – obok czynników leczniczych, naturalnych surowców leczniczych i urządzeń uzdrowiskowych – także **walory środowiska**, będące, co zrozumiałe, jednocześnie walorami turystycznymi.

Podsumowując można powiedzieć, że wprawdzie żadna ustawa nie posługuje się wprost pojęciem walorów turystycznych, ale z łatwością można je wprowadzić w siatkę pojęć prawnych, wykorzystując takie kategorie prawne jak walory środowiska, walory krajobrazowe, walory architektoniczne, zabytki, krajobraz kulturowy, dobra kultury współczesnej.

Zagrożenia walorów turystycznych

Budowanie systemu prawnego ochrony walorów turystycznych wymaga jasnego zdania sobie sprawy z ich zagrożeń. Nie wchodząc w nadmiernie szczegółowe rozważania chciałbym ograniczyć się do pewnej typologii tych zagrożeń. Generalnie podzielić je można na dwie grupy:

- 1) zagrożenia niezwiązane z uprawianiem turystyki,
- 2) zagrożenia związane z uprawianiem turystyki.

Zagrożenia pierwszego rodzaju sprowadzają się do zagrożeń środowiska przyrodniczego i kulturowego. Jeśli chodzi o środowisko przyrodnicze, to zagrożenia są następstwem rozwoju przemysłu, rolnictwa, komunikacji itp. Są to zatem zanieczyszczenia wody, powietrza i ziemi, zagrożenia związane z wydobywaniem kopalin, nadmierną eksploatacją lasów, rozwijającą się urbanizacją, budową nowych zakładów przemysłowych, linii komunikacyjnych i innych urządzeń liniowych, intensywnym rolnictwem powodującym np. spływ pozostałości nawozów i środków ochrony roślin do wód. Jeśli zaś chodzi o środowisko kulturowe, to takim jaskrawym zagrożeniem jest np. dewastacja obiektów zabytkowych w następstwie braku dbałości o nie, wadliwego prowadzenia prac konserwatorskich.

W grupie zagrożeń pierwszego rodzaju można wprowadzić jeszcze dalszy podział wyodrębniając zagrożenia „wewnętrzne” i zagrożenia „zewnętrzne”. Jeśli chodzi o zagrożenia wewnętrzne, mam na uwadze te, których źródła znajdują się na terenach o walorach turystycznych, np. bezprawne budownictwo na obszarach chronionych, intensywne rolnictwo z użyciem środków chemicznych na takich obszarach, podejmowanie wydobywania kopalin. Jeśli zaś chodzi o zagrożenia zewnętrzne, mam na uwadze oddziaływanie, których źródła znajdują się poza obszarami o walorach turystycznych, ale których efekty ujawniają się na tych obszarach. Są to przede wszystkim zanieczyszczenia powietrza przenoszone na odległość wielu kilometrów czy też zanieczyszczenia wód z instalacji zlokalizowanych poza obszarami o walorach turystycznych, ale zanieczyszczających wody, które następnie przepływają przez takie obszary.

Zagrożenia drugiego rodzaju wiążą się z samym uprawianiem turystyki. Są one szczególnie dotkliwe na chronionych terenach przyrodniczych, a ich przyczyny to nadmierny bądź niewłaściwie zorganizowany ruch turystyczny oraz niewłaściwe zachowanie się samych turystów. Do zagrożeń związanych z samą turystyką należy dodać zagrożenia powodowane przez obiekty infrastruktury turystycznej. Każdy hotel, każde schronisko turystyczne wytwarza ścieki i odpady, z którymi trzeba coś zrobić. Do każdego parkingu trzeba dojechać, co powoduje wzmożony ruch pojazdów.

W latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia zagadnienia te poddano wielostronnemu oświetleniu. Szczególnie znaczący był głos, że jeśli mówimy o turystyce i środowisku, najczęściej mamy na myśli zagrożenie przyrody wynikające z masowego uprawiania turystyki. Tymczasem walory turystyczne ulegają zatrważającej degradacji, i to nie z powodu turystyki [12]. Jest w tym sporo racji, ale w tych słowach pobrzmiwia zarzut, że zainteresowani ochroną przyrody widzą przede wszystkim zagrożenia związane z ruchem turystycznym i skłonni są lekceważyć inne. Tak jednak nie jest. Chodzi, moim zdaniem, o to, że mamy do czynienia z dwoma rodzajami zagrożeń, a różnica między nimi nie jest ilościowa,

lecz jakościowa. Jałowa byłaby dyskusja, które z tych zagrożeń są „ważniejsze”; jałowa właśnie dlatego, że są to zagrożenia zgoła różne, a ochrona przez zagrożeniami pierwszego i drugiego rodzaju wymaga odmiennych środków prawnych.

Nie można udawać, że sama turystyka jest obojętna dla walorów turystycznych. W piśmiennictwie wielokrotnie zwracano uwagę na negatywne dla obszarów chronionych skutki turystyki, wynikające w szczególności z wadliwej lokalizacji obiektów budowlanych obsługujących turystów, ruchu pojazdów samochodowych na terenach turystycznych, uprawiania wysokogórskiego sportu narciarskiego i masowej turystyki pieszej [13, s. 43-50]. Szukając prawnych środków ochrony walorów turystycznych warto mieć świadomość, że powinny być one reakcją na różne zagrożenia: związane z samą turystyką i niezwiązane z nią, mające charakter wewnętrzny bądź zewnętrzny.

W nowszej literaturze opisuje się tzw. paradoks turystyki masowej polegający na tym, że rozbudowa bazy turystycznej jest zazwyczaj lokalizowana na terenie o dużej atrakcyjności krajobrazowej i przyrodniczej. Często dochodzi do lawinowego, niekontrolowanego rozwoju bazy, co powoduje dewastację środowiska, a w konsekwencji spadek atrakcyjności i regres frekwencji turystów oraz konieczność nowych inwestycji na ochronę zdewastowanego środowiska [14, s. 285].

Kierunki ochrony prawnej walorów turystycznych

W literaturze turystycznej dość powszechny jest pogląd, że ochrona walorów turystycznych jest możliwa i efektywna tylko w ramach kompleksowej ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego [15, s. 137]. Myślę, że jest to pogląd trafny. Zgodnie z dominującym od lat w literaturze prawniczej stanowiskiem przyjmuje, że „ochrona” polega na praktycznym zastosowaniu zabiegów materialnych i technicznych, mających zapobiec zmianom uznawanym za szkodliwe lub niepożądane, a „ochrona prawna” występuje wówczas, gdy mamy do czynienia z zespołem norm prawnych mających zagwarantować taki układ stosunków społecznych i gospodarczych, który by zapobiegał zmianom szkodliwym lub niepożądanym [16, s. 17]. W ochronie prawnej walorów turystycznych należy mieć zawsze na uwadze dwie strony tego samego zagadnienia:

- z jednej strony chodzi o ochronę walorów turystycznych **dla** turystów, a więc o ochronę przez zagrożeniami zewnętrznymi w stosunku do samej turystyki,
- z drugiej strony chodzi o ochronę walorów turystycznych **przed** może nie tyle turystami, ile nadmiernym bądź niewłaściwie zorganizowanym ruchem turystycznym.

Szczegóły będą przedmiotem kolejnych odcinków tego cyklu. Kończąc część pierwszą cyklu poprzestaną na zarysowaniu podstawowych kierunków ochrony prawnej walorów turystycznych, które schematycznie ująłbym następująco:

- 1) ochrona walorów turystycznych na obszarach podlegających ochronie przyrody, z rozróżnieniem:
 - a) parków narodowych i rezerwatów przyrody,
 - b) parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
 - c) obszarów Natura 2000,



- 2) ochrona walorów turystycznych na obszarach podlegających ochronie zabytków, z wyróżnieniem:
 - a) ochrony zabytków i ich otoczenia,
 - b) ochrony krajobrazu kulturowego,
- 3) ochrona walorów turystycznych uzdrowisk,
- 4) ochrona walorów turystycznych poza obszarami specjalnymi.

- [7] Kresek Z.: Organizacja turystyki górskiej w Polsce, s. 3, Warszawa-Kraków 1985
- [8] Rogalewski O.: Zagospodarowanie turystyczne, s. 4, Warszawa 1979
- [9] Szuszkiewicz J.: Kuracjusz, wczasowicz czy turysta, *Aura*, nr 8, s. 31. 1976
- [10] Wilczek Z.: Ekologia w turystyce, Warszawa-Lublin 2004, s. 289 – za D. Zarębą, *Ekoturystyka – wyzwania i nadzieje*, Warszawa 2000
- [11] Lijewski T., Mikułowski M., Wyrzykowski J.: *Geografia turystyki Polski*, s. 12-15, Warszawa 1985
- [12] Jagusiewicz A.: Turystyka i środowisko, *Przyroda Polska*, nr 7, s. 3, 1983
- [13] Olaczek R.: Przyrodnicze konsekwencje turystyki na obszarach chronionych, *Chrońmy przyrodę ojczystą*, nr 4-5, 1982
- [14] Wilczek Z.: Ekologia w turystyce, Warszawa-Lublin 2004
- [15] Jagusiewicz A.: Przestrzenna polityka turystyczna 1986-1995, Warszawa 1986
- [16] Brzeziński W.: Ochrona prawna naturalnego środowiska człowieka, Warszawa 1975



LITERATURA

- [1] Gaworecki W. W.: Turystyka, wyd.V, Warszawa 2007
- [2] Gospodarek J.: Prawo turystyczne, Warszawa 2001
- [3] Gospodarek J.: Prawo turystyczne w zarysie, Bydgoszcz-Warszawa 2003
- [4] Gospodarek J.: Prawo w turystyce, Warszawa 2006
- [5] Nesterowicz M.: Prawo turystyczne, Warszawa 2006
- [6] Radecki W.: Ochrona prawna przyrodniczej przestrzeni turystycznej, Warszawa 1990


Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna
imienia Kardynała Augusta Hłonda
w Mysłowicach


ŚWIAT BEZ GRANIC


POLECAJĄ NAS:




www.dobreczelnie.pl



WorkPilot



WorkExperience



**Masz pytanie ?
Zapytaj w Dziale
Nauczania**

ul. Powstańców 19, 41-400
Mysłowice

tel. /032/ 225 38 73 w. 215, 220
fax /032/ 225 35 24
e-mail: licencjat@wsew.edu.pl
lub
e-mail: magisterskie@wsew.edu.pl

Zdrowie publiczne

- Polityka społeczna **NOWOŚĆ**
- Opieka i pielęgnacja domowa **NOWOŚĆ**
- Ratownictwo medyczne
- Pomoc i rehabilitacja psychospołeczna
- Promocja zdrowia i edukacja zdrowotna
- Ekonomia i zarządzanie w ochronie zdrowia
- Zdrowie środowiskowe
- Dietetyka z higieną żywności i żywienia

Pedagogika specjalna

- Oligofrenopedagogika
- Surdopedagogika
- Tyflopädagogika

Pedagogika

- Biblioteki szkolne z biblioterapią **NOWOŚĆ**
- Pedagogika wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne
- Pedagogika opiekuńczo-wychowawcza
- Praca socjalna
- Pedagogika resocjalizacyjna